

Urban Ecological Research

Open
Access

ORIGINAL ARTICLE

Assessing the Qualitative Components Affecting the Security of Urban Pathways, Case study:Central Passageways of Hamedan City

Somayeh Hatefi Shojae

PhD, Department of Architecture,
Central Tehran Branch, Islamic
Azad University, Tehran,Iran.

Correspondence
Somayeh Hatefi Shojae
Email:
Somayeh.hatefishogae@srbiau.ac.ir

A B S T R A C T

The purpose of this study was to assess the qualitative components affecting the security of urban thoroughfares in the central roads of Hamedan and the method for so doing was descriptive-analytical. A researcher-made questionnaire was used to collect research data. The reliability of the instrument was confirmed by Cronbach's alpha test with a coefficient of 0.74. The statistical population was shopkeepers and passers-by in the area. Due to the uncertainty of the number of the study population, 384 people were determined as the sample size using the Cochran uncertain statistical population formula. The study of security in the streets of Hamadan is a subject that has no background and its results are complementary to the previous studies that Izadi and Haghi have dealt with in Imam Square of Hamadan. The results showed that Bouali Street has the highest security compared to the other five passages. In this street, activity and land use with 0.87 operating load was the highest position. Other streets in terms of security conditions were Shariati Street (activity and land use with 0.72), Takhti Street (activity and land use with 0.66), Babataher Street (activity and land use with 0.63), Shohada Street (role of social supervision with 0.48) and Ekbatan Street (role of readability with 0.42). The results indicated that the factor of activity and land use had the greatest impact on the security of urban roads in Hamedan.

How to cite

Hatefi Shojae, S. (2023). Assessing the Qualitative Components Affecting the Security of Urban Pathways, Case study:Central Passageways of Hamedan City. *Urban Ecological Research*, 12(39), 83-98.

K E Y W O R D S

Qualitative Components, Security of Urban Pathways, Environmental Quality, Hamedan.

© 2023, by the author(s). Published by Payame Noor University, Tehran, Iran.

This is an open access article under the CC BY 4.0 license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

<https://grup.journals.pnu.ac.ir/>

نشریه علمی

پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری

«مقاله پژوهشی»

سنجدش مؤلفه‌های کیفی مؤثر بر امنیت معابر شهری، مطالعه موردی: معابر مرکزی شهر همدان

سمیه هاتفی شجاع

چکیده

هدف از مطالعه حاضر سنجدش مؤلفه‌های کیفی مؤثر بر امنیت معابر شهری در معابر مرکزی شهر همدان و روش آن توصیفی- تحلیلی بوده است. جهت گردآوری داده‌های تحقیق از پرسشنامه محقق ساخته استفاده گردید. پایایی ابزار از طریق آزمون آلفای کرونباخ با ضریب ۰/۷۶ مورد تائید قرار گرفت. جامعه آماری مغازه‌داران و عابرین حاضر در محله‌های بودند که با توجه نامعین بودن تعداد جامعه موردنبررسی با استفاده از فرمول جامعه آماری نامعین کوکران ۳۸۴ نفر به عنوان حجم نمونه تعیین گردید. بررسی امنیت معابر شهر همدان موضوعی است که پیشینه‌ای ندارد و نتایج آن مکمل مطالعات پیشین می‌باشد که ایزدی و حقی در میدان امام شهر همدان به آن پرداخته‌اند. نتایج نشان داد که خیابان بوعلی بیشترین امنیت را نسبت به پنج معبر دیگر دارد. در این خیابان فعالیت و کاربری زمین با داشتن ۰/۸۷ باراعمالی بالاترین جایگاه را به خود اختصاص داد. سایر خیابان‌های از نظر شرایط امنیتی عبارت بودند از خیابان شریعتی (فعالیت و کاربری زمین با دارا بودن ۰/۷۲)، خیابان شهدا (نقش نظارت اجتماعی با دارا بودن ۰/۶۳) و خیابان اکباتان (نقش خوانایی با دارا بودن ۰/۴۲). نتیجه بررسی نشان داد که عامل فعالیت و کاربری زمین بیشترین تأثیرگذاری را بر امنیت معابر شهری همدان دارد.

واژه‌های کلیدی

مؤلفه‌های کیفی، امنیت معابر شهری، کیفیت محیط، همدان.

نویسنده مسئول:
سمیه هاتفی شجاع

رايانامه:

Somayeh.hatefishogae@srbiau.ac.ir

استناد به این مقاله:

هاتفی شجاع، سمیه (۱۴۰۲). سنجدش مؤلفه‌های کیفی مؤثر بر امنیت معابر شهری، مطالعه موردی: معابر مرکزی شهر همدان. فصلنامه علمی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۱(۱)، ۸۳-۹۸

محدوده مورد مطالعه میدان مرکزی شهر همدان و شش خیابان شعاعی منشعب از آن می‌باشد. کارل فریش طراح ساختار شعاعی اولیه این شهر است که بر این اساس خیابان‌های مدرن در بافت قدیمی شهر همدان در محدوده زمانی خاص شکل‌گرفته است (ایزدی، ۱۳۹۴: ۱۷). این خیابان‌ها از جمله خیابان‌های اصلی و پرتردد تجاری، خدماتی و درمانی شهر همدان هستند. این پژوهش باهدف ارتقای کیفیت معابر شهر همدان در راستای افزایش امنیت محیطی بر آن است تا با ارزیابی کیفیت طراحی فضاهای شهری این محدوده و شناخت نقش عوامل محیطی و کالبدی با تبیین مؤلفه‌های کیفی مؤثر در ایجاد امنیت، دلایل عدم تشابه امنیت در شش خیابان را مورد بررسی قرار دهد. بر این اساس، پرسش اصلی پژوهش این است که: مؤلفه‌های کیفی مؤثر بر امنیت معابر شهری در معابر مرکزی شهر همدان کدامند.

مبانی نظری

چارچوب نظری امنیت

امنیت^۱ یکی از عوامل ارتقای کیفیت در عرصه فضاهای شهری است. طراحی مطلوب و بهینه فضاهای ساخته شده، منجر به کاهش جرم و افزایش کیفیت فضای شهری خواهد شد. یک فضای شهری امن، فعالیت‌های مناسب را تشویق و فعالیت‌های نامناسب را تهدید می‌کند. از این‌رو، می‌توان عنوان نمود که فضاهای شهری و نوع آن‌ها از جمله عواملی هستند که در میزان وقوع جرم و خشونت در شهر تأثیرگذار می‌باشند. این در حالی است که با افزایش حضور و نظارت شهروندان، سطح تعاملات اجتماعی در این فضاهای افزایش یافته و امنیت نیز به محیط تزریق خواهد شد (خضیری عفراوی و همکاران، ۱۳۹۴).

امنیت را می‌توان در دو بعد ذهنی و عینی اندازه‌گیری کرد. در مفهوم عینی، اندازه‌گیری فقدان تهدید علیه ارزش‌ها است و در مفهوم ذهنی، فقدان احساس ترس از این که چنین ارزش‌هایی مورد حمله قرار خواهد گرفت. پیوند ارزش‌های اجتماعی با واژه امنیت بر اهمیت هر چه بیشتر این موضوع افروزد و دانشمندان اجتماعی بر این باورند که هیچ چیز به اندازه کمرنگ شدن ارزش‌ها، جامعه را تهدید نمی‌کند (یوسفی، ۱۳۹۳: ۱۱۵). بر این اساس، در مطالعات و پژوهش‌های شهری، همواره امنیت به عنوان یکی از معیارهای اصلی کیفیت و از شاخص‌های مهم سنجش کیفیت زندگی شهری

مقدمه

افزایش امنیت در شهرها، افزون بر مزایای ظاهری چون تقویت هویت، سرزنشگی، کارایی و زیبایی فضا، این مزیت را دارد که مردم در فضای ایمن حضور مؤثرتری دارند و زندگی، فعالیت، سرماهی‌گذاری و کسب‌وکار رونق بیشتری می‌گیرد و در نتیجه از نظر مالی و اقتصادی شاهد رشد افزون‌تری خواهد بود و بر عکس فضاهای نالم من دافع مردم و سرماهی‌گذاران خواهد بود (کلانتری و همکاران، ۱۳۸۹). فضاهای عمومی شهری به عنوان کانونی که اقشار مختلف مردم در آن حضور می‌یابند، نیازمند طراحی آگاهانه هستند، به نحوی که رضایت مخاطبان را جلب نماید.

یکی از معیارهای فراهم نمودن آسایش شهروندان در چنین فضاهایی، ارتقای امنیت محیطی است (ایزدی و حقی، ۱۳۹۴: ۶). احساس امنیت در فضاهای شهری یکی از مهم‌ترین شاخص‌های کیفیت فضا محسوب می‌شود و به رغم این که مسئله امنیت در هر جامعه‌ای یک مقوله پیچیده و دارای ابعاد متنوع و متعدد اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است، در تأمین این نیاز نمی‌باشد از نقش و تأثیر عوامل محیطی غافل شد. در گذشته به دلیل انباشت ثروت در شهرها، تجاوزات و حملاتی از خارج شهر و سرزمین شکل می‌گرفت و برای مقابله با آن اقداماتی که عموماً شکلی کالبدی به خود داشت، صورت می‌پذیرفت. ولی در شهرهای امروزی، عوامل مختلف شهری (فضاهای متروکه و بایر و کاربری‌های ناسازگار شهری) که زمینه را برای حضور و زندگی افراد شرور ایجاد نموده است، باعث نالمنی می‌شود. با توجه به گستردگی شهرنشینی و رواج نالمنی‌های اجتماعی در شهرها، مطالعه موضوع امنیت و راهکارهای تقویت آن ضرورت یافته است.

همانند اغلب شهرهای دنیا، خیابان‌های اصلی شهر همدان نیز به دلیل موقعیت قرارگیری آن‌ها در مرکز شهر و حوالی میدان امام خمینی با طیف وسیعی از مخاطبان و کاربری‌ها و فعالیت‌های مختلف روبرو می‌باشند و به دلیل ویژگی‌هایی مانند حضور کاربری‌های ناهماهنگ، تراکم جمعیتی بالا، فرسودگی و فشردگی بیش از حد بافت و گسیختگی کالبدی دارای مشکلاتی نظیر پایین بودن وضعیت امنیت شهری و وجود احساس نالمنی در بین ساکنان بوده و از طرف دیگر، بررسی ابعاد کالبدی، فضایی و کیفی این خیابان‌ها نشان می‌دهد از نظر سرزنشگی، پویایی فضایی و امنیت شباختی به یکدیگر ندارند.

زمینه‌های پیشگیری از آن و برخورد مؤثر با آن برخوردار است (Sherman, 1988). در سطح فردی احساس امنیت در یک جامعه به احساس روانی شهروندان از میزان یا عدم وجود جرم در آن جامعه بر می‌گردد و هر چه میزان فراوانی جرم بالاتر است احساس امنیت پایین‌تر است، ولی این احساس ناامنی صرفاً منبع از عدم وجود امنیت در یک جامعه نخواهد بود. ممکن است در یک جامعه امنیت وجود داشته است، لیکن شهروندان در آن احساس امنیت نداشته‌اند و بالعکس (کلاهچیان، ۱۳۹۳).

امنیت فضاهای شهری

از جنبه اجتماعی می‌توان شهر را به عنوان چارچوب خاصی در راستای خلق فرصت‌های متمایز برای زندگی مشترک معنا کرد، به‌واسطه اشکال غیرمستقیم پیوند معاشرت و تعاملات، شخصیت شهروندان کثیرالوجه می‌گردد. همچنین گروه‌ها دارای تأثیر مستقیم بر طرح شهر هستند و این یکی از مضلات بر سر پیوندهای اجتماعی است (مامفورد، ۱۳۸۳). پژوهشگران در چارچوب واقع‌بینانه‌ای امنیت را در واژه‌های سیاسی و انتظامی تعریف کرده‌اند و به طور کلی بیشتر آن را به معنی حمایت از ارزش‌ها و مقابله با خطرها و دشمن می‌دانند (Brownlow, 2004).

بعضی از معیارهای شهرسازی در تأمین امنیت یک فضا، اختصاص به جنسیت و سن و غیره ندارند و برای کل جامعه کاربرد خواهند داشت. نظیر ملاک‌های طراحی یک فضای امن شهری (روشنایی مناسب، حس دیده شدن و شنیده شدن و مراقبت‌های عمومی، دسترسی به کمک و دید کافی و خوانایی محیط و نگهداری و جلوگیری از تخریب و وندالیسم. امنیت نیاز شهروندان ساکن شهرهاست و این نیازها، همان‌گونه که مازلوا^۲ می‌گوید، حالت کاملاً سلسله مراتبی دارند؛ یعنی پس از نیازهای فیزیولوژیک در قاعده هرم، نیاز به امنیت و پس از آن سایر نیازها قرار دارد (حاتمی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۲).

برخی مکان‌ها به دلیل ساختار کالبدی خاص امکان و فرصت بیشتری برای وقوع جرم را به مجرمان می‌دهند. در نقطه مقابل برخی مکان‌ها مانع و بازدارنده فرصت‌های مجرمانه هستند و همین امر موجب می‌شود تا بزهکاران در انتخاب محل جرم خود، به دنبال مناسب‌ترین فرصت و شرایط مکانی برای ارتکاب عمل مجرمانه باشند (Dias, 2007).

مورد توجه صاحب‌نظران قرار گرفته است و امروزه معیار امنیت ساکنان شهر با عدم هراس و اضطراب آن‌ها از تأسیسات، راهها، ساختمان‌ها، اتفاقات غیرمتربقه که امکان وقوع آن‌ها در شهر وجود دارد، مورد سنجش قرار می‌گیرد (شیعه، ۱۳۸۶).

معنای لغوی امنیت، «رهایی از خطر، تهدید، آسیب، اضطراب، هراس، ترس، نگرانی یا وجود آرامش، اطمینان، آسایش، اعتماد، تأمین و ضامن است» (ماندل، ۱۳۷۹). فرهنگ لاروس، امنیت را چنین تعریف می‌کند: امنیت، آرامش روحی و روانی است. تفکری که بر اساس آن خطر، ترس، وحشت و خسaran بی‌معنی می‌شود و معادل فقدان مخاطرات است (SUMPF & Hugues, 1973). بوزان معتقد است که تعریف امنیت عبارت از حفاظت در مقابل خطر یا اینمی (امنیت عینی)، احساس امنیت (امنیت ذهنی) و رهایی از تردید (اعتماد به دریافت‌های شخصی) است و تهدیدات موجود در جامعه را در سه نوع مطرح می‌کند: تهدیدات جسمی، تهدیدات اقتصادی، تهدیدات نسبت به حقوق همراه با تهدیدات موقعیت یا وضعیت (بوزان، ۱۳۷۸)؛ بنابراین احساس امنیت، تلفیقی از عوامل فردی، روانی و اجتماعی است (میری آشتیانی، ۱۳۸۳).

در کنار مفهوم امنیت، «احساس امنیت» مطرح می‌شود، احساس امنیت عبارت است از نوعی ذهنیت و جهت‌گیری روانی مثبت (رضایت‌بخش، قانع کننده و آرام‌بخش) شهروندان نسبت به عدم تأثیرگذاری حضور و بروز رویدادها و وقایع ضدامنیتی در شرایط فعلی و آتی، در حوزه‌های امنیت اجتماعی، ثبات سیاسی، انسجام هویتی یکپارچگی و امنیت سرزمینی احساس امنیت پدیده روان‌شناختی- اجتماعی است که دارای ابعاد گوناگونی است (رجیبی‌پور، ۱۳۸۲). به لحاظ روش‌شناسی، احساس امنیت سازه‌ای چندبعدی است و در ارتباط با شرایط اجتماعی و افراد مختلف به گونه‌ای متفاوت ظهور یافته و به اشکال مختلف نیز قابل سنجش و اندازه‌گیری است (مؤذن جامی، ۱۳۷۸). مفهوم احساس امنیت، یکی از شاخصه‌های کیفیت زندگی در شهرها است و آسیب‌های اجتماعی از مهم‌ترین پیامدهای مختلف امنیت به شمار می‌رود (عظیمی‌هاشمی، ۱۳۸۴).

احساس امنیت، تنها احساس اعتماد به خود در توانایی شخصی برای مقابله با تهدیدات نیست. احساس امنیت و آسایش خاطر، اشاره به شرایطی دارد که سیستم حفاظتی جامعه در مقابل جرائم و رفتارهای آنومیک از شرایط مؤثر و کارآمدی در

بدین طریق که یک طراح شهری در طرح خود در مقیاس شهری و یا ساختمانی، باید به این نکته التفات کند که از هرگونه طراحی فضا که در آن امکان نظارت عمومی را کم می‌کند، پرهیز نماید. از این‌رو، باید به پتانسیل‌های بالقوه مناطق شهری در کاهش یا جلوگیری از جرم توجه نمود (بمانیان، ۱۳۸۷).

پرامون امنیت نظریه و رویکردهای مختلفی وجود دارد که از آن جمله می‌توان به نظریه اسکارنیومن^۴، جین جیکوبز و رویکرد CPTED^۵ و پنجره‌های شکسته اشاره نمود.

جین جیکوبز^۶ یکی از نظریه‌پردازان حوزه مطالعات شهری، در تبیین امنیت شهری، به تعامل فضای فیزیکی و فرایندهای اجتماعی که محیط را می‌سازند، توجه نموده و بر فعال بودن فضا به عنوان عاملی در ایجاد یک محیط امن و موفق تأکید می‌کند؛ وی ایجاد حرکت، استفاده فعال از سطح خیابان، برنامه‌ریزی فعالیت‌های خیابانی و مراقبت‌های طبیعی از این فعالیت‌ها را به عنوان مؤلفه‌های پراهمیت در جهت ساختن یک محیط خوب شهری قلمداد می‌کند (موسوی و همکاران، ۱۳۹۴).

جیکوبز بیان می‌دارد که خیابان‌های شهری به عنوان یکی از انواع فضاهای شهری، در باب امنیت دو وظیفه بر عهده دارند، یکی دفاع از شهر در برابر غریبه‌های یغماگر و دوم دفاع از غریبه‌های محترم و طرفدار آرامشی که آن خیابان‌ها را به آن دلیل، انتخاب نموده‌اند (Carmona et al., 2003). آرامش فضای شهری ابتدا به وسیله شبکه ناخودآگاه و پیچیده اجتماعی و استانداردهای موجود میان مردم حفظ می‌شود. او در مورد امنیت یک خیابان چنین توضیح می‌دهد (می‌بایست چشم‌هایی همواره خیابان را بنگرند، چشم‌های کسانی که ما آن‌ها را مالکین طبیعی و حقیقی خیابان می‌نامیم و پیاده‌روهای خیابان می‌بایست به صورت مداوم مورد استفاده قرار گیرد، تا بر نگاه‌های مؤثر بر خیابان افزوده گردد و به مردم ساکن در خیابان، نگریستن به خیابان آموزش داده شود. بنابراین وی بر نظارت فعال و ضرورت Jacobs تعریف عرصه‌های عمومی و خصوصی تأکید می‌کند) (Jacobs, 1961). پیاده‌روهای خیابان‌ها، می‌بایست جذبیت داشته باشند و برخی از مکان‌های عمومی آن در شامگاهان و شبانگاهان نیز باز باشند. از این‌رو، فروشگاه‌ها، نوشابه فروشی‌ها و غذاخوری‌ها در تأمین امنیت پیاده‌رو سهمی واقعی خواهند داشت (شوابی، ۱۳۸۴).

برداشت‌های تحلیلی از نظریات متعدد، گویای ارتباط احساس امنیت در فضای شهری با مؤلفه‌های مکانی هستند. هر چند تمامی این نظریات به طور مستقیم به تأثیر ویژگی‌های مکانی در احساس امنیت در فضای شهری اشاره نمی‌کنند. پرگات در بیان اهمیت طراحی امن بر ملاحظاتی چون منطقه‌بندی قلمرو، فرصت‌های نظارت، استفاده از ابزار مناسب، تأمین تسهیلات عمومی، نورپردازی مناسب، کنترل دسترسی به پلاک‌های مسکونی، به حداقل رساندن فضاهای متروکه، تأکید دارد (جیسون، ۱۳۸۷). در دهه ۱۹۸۰ جرجکلینگ و ویلسون با ارائه تئوری پنجره‌های شکسته به این نکته اشاره می‌کنند که بیشتر جرائم به دلیل وجود پتانسیل‌های طبیعی جرم خیزی مناطق شهری، امکان تحقق می‌باید، در واقع این پنجره‌های شکسته هستند که فرصتی برای ارتکاب و احتمال وقوع جرائم در سطح شهر را فراهم می‌کنند. همچنین پل برانینگهام در کتاب جرم‌شناسی محیطی احتمال وقوع جرائم را از طریق ایجاد فرصت‌هایی می‌داند که از نابسامانی طراحی محیط مصنوع و ناکارآمدی قوانین و استانداردها حاصل می‌شود (بمانیان، ۱۳۸۸).

Lyon^۷ امنیت را نخستین نیاز انسان در مدل پیشنهادی خود معرفی کرده است (خوبی عفراوی و همکاران، ۱۳۹۴). در مدلی دیگر، آبراهام مازلو نیازهای امنیتی را بعد از نیازهای زیستی، از مهم‌ترین نیازهای انسانی و بعد از نیازهای فیزیولوژیک انسان معرفی کرده است (Lang, 2007).

مارشال^۸ امنیت را به عنوان یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های حقوق اجتماعی معرفی می‌نماید (نقدي، ۱۳۸۵: ۲۲) و در واقع امنیت یکی از اصلی‌ترین عوامل پایداری جوامع امروزی به شمار می‌آید. اریک فروم^۹، امنیت را جوهر سلامت روانی هر فرد به حساب آورده است (فروم، ۱۳۶۰) و بر اساس تئوری نیازها در هرم مازلو (۱۹۶۸)، امنیت یکی از نیازهای ضروری و پایه‌ای برای تعالی انسان تلقی می‌شود، درست شبیه نیازهای فیزیولوژیک انسان که برای تداوم حیات ضرورت دارند. در مجموع، ارتقاء این مؤلفه بر سلامت و سعادت انسان‌ها و در نتیجه جامعه تأثیر مستقیمی می‌گذارد (رجیمی، ۱۳۸۹).

نظارت، یکی از رایج‌ترین و سنتی‌ترین روش‌های ایجاد امنیت در یک محیط شهری است. کالبد نیز یک عامل مؤثر در امکان نظارت و در پی آن امنیت در فضاهای شهری می‌باشد.

8. Oscar Newman

۵. Crime prevention through environmental design

6. Jane Jacobs

1. Lyon

2. Marshal

3. Erich Fromm

سال ۱۹۶۰ مطرح نمود. کاهش رفتارهای مجرمانه با استفاده از طراحی محیطی، رویکرد اصلی این نظریه است. به عبارتی ایجاد محیط ایمن به وسیله طراحی، با عملکرد پلیس هماهنگ می‌شود. در این رویکرد سیستمی، سلسله مراتبی از فضاهای به هم پیوسته و کوچه‌های بن‌بست بکار گرفته می‌شود که راه فرار را بر مجرمان می‌بنند. به این ترتیب در عین حال که دسترسی عمومی را ممکن می‌کند، از تمایل غریبه‌ها به حضور در فضا می‌کاهد و به نوعی مانند محدوده‌ای بسته عمل می‌کند (مدیری، ۱۳۸۵). نیومن برخی از عقاید جیکوبز را توسعه داده و بر نظرات فعالانه و تعریف عرصه‌ها تأکید کرده است. وی در کتاب مردم و طراحی در شهر پژوهشونت، نظریه فضای قابل دفاع را مطرح می‌کند. ایده فضاهای قابل دفاع زمانی مطرح شد که جرم و جنایت، به دلیل شرایط اقتصادی و اجتماعی به مسئله و خیمی تبدیل شده است و گمان بر این است تا شرایط تغییر نکند، برای از میان بردن جنایت کاری نمی‌توان کرد (پاکزاد، ۱۳۸۸).

نظریه پنجره شکسته: این نظریه که توسط ویلسون و کلینگ در سال ۱۹۸۲ مطرح شد، به این نتیجه دست یافت که زوال محله و عدم نگهداری از آن می‌تواند بر رفتار افراد تأثیرگذار باشد. صاحبان این نظریه معتقدند محله‌هایی که در آن‌ها نشانه‌هایی از بی‌توجهی و خرابی نظیر تلبیار شدن زباله‌ها، نمای بیرونی ناموزون ساختمان‌ها و پنجره‌های شکسته وجود دارد. به بیان دیگر امکان دسترسی مجرم مهیاست حاکی از آن است که ساکنان آن محله احساس آسیب‌پذیری بیشتری دارند (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۵).

پرگات (۱۹۸۲)، مهم‌ترین راهبرد در ایجاد شهر امن را فضای کنترل‌پذیر می‌داند. دیدگاه وی اعطاف‌پذیری، پاسخ به مردم و بهنوعی منعکس کننده حضور مردم است و در این شیوه بسیاری از مردم می‌توانند یاد بگیرند، مسئولیت‌پذیر باشند و نسبت به محیط زندگی خود حساسیت بالایی داشته باشند (کریمی و همکاران، ۱۴۰۰).

لوییس ممفورد (۱۹۳۸)، را که به گفته خود در واقع بسط دهنده ایده‌های پاتریک گدنس است، می‌توان جزو اولین نظریه‌پردازانی دانست که در نیمه اول قرن بیستم ایجاد امنیت، حس مکان و مقیاس انسانی در فضای شهری مورد توجه قرار داد. وی در کتاب فرهنگ شهرها از شهر به عنوان مکان تبلور فرهنگ و دفاع از انسان در مقابل اتومبیل نام برده و به تنوع و اختلاط کاربری‌ها در فضای شهری و اولویت حرکت پیاده‌بر سواره در محیط شهری اشاره کرده است (سلطانی و همکاران، همان).

جیکوبز عواملی چون چشمان ناظر و حضور بیشتر افراد را از مهم‌ترین مسائل در ایجاد امنیت محیطی می‌داند. از دیگر نظریات مطرح در زمینه امنیت فضایی- کالبدی می‌توان به نظریات اسکار نیومن اشاره کرد. وی در زمینه امنیت به سه عامل اساسی قلمروگرایی، نظارت طبیعی، محیط و تصور ذهنی تأکید نموده و معتقد بود، فضاهای خالی و بدون متولی، موقعیت ارتکاب جرائم را به وجود می‌آورند، سلسله مراتبی را برای فضاهای معین می‌کند. طبق نظریات نیومن در باز داشتن از ارتکاب جرم و کاهش جرائم به معنی توانمندی برنامه‌ریزی و طراحی کالبدی از طریق ایجاد یک «قلمرو حس مالکیت» در فرد (تقویت غریزه طبیعی مالکیت و قلمرو)، ایجاد موقعیت نظارت و مراقبت شهروندان، جدایی حریم‌های عمومی از خصوصی و یا نیمه عمومی و نیمه‌خصوصی، طراحی کالبدی محیط باهدف تشویق به حضور شهروندان، مشکل ساختن اجرای اهداف مجرمانه و منصرف شدن آن‌ها از ارتکاب جرم، ترغیب حس مسئولیت‌پذیری شهروندان نسبت به فضاهای عمومی در ایجاد احساس امنیت تأثیرگذار است (نیومن، ۱۳۸۸).

نظریه CPTED در (دهه ۶۰ میلادی) آمریکا که تحت تأثیر اندیشه‌های جفری و جین جیکوبز مطرح شد، بر این ادعا استوار است که می‌توان با طراحی مناسب و کاربری مؤثر از محیط بر بهبود کیفیت محیط زندگی ناشی از ترس از جرم غلبه نمود. به عبارت دیگر محیط به‌گونه‌ای طراحی شود که بتواند موجب بهبود نظارت افراد شده، تعلق ساکنان را به قلمرو خود بالا برد و CPTED تصویر مثبت از فضای ایجاد می‌نماید. رویکرد CPTED شاخص‌های مختلفی را در مورد امنیت از جمله، نظارت، نگهداری و حمایت از فعالیت را بیان می‌کند و اشاره دارد که شرایط کالبدی و محیط اجتماعی امکان و یا تسريع در ارتکاب جرم را فراهم می‌کند و بیان می‌دارد که فعالیت‌های امن، جاذب شهروندان عادی بوده که حضور مجرمان را در محیط کمرنگ می‌نمایند (Crow, 2000). در نظریه دیگری به نام پنجره‌های شکسته که در سال ۱۹۸۲ توسط ویلسون و کلینگ ارائه شد، به رابطه فضاهای خشن و بهم ریخته و جرم اشاره شده و بیان می‌دارد که عدم وجود کنترل و نظارت اجتماعی بر محیط، نظری پنجره‌های شکسته یک ساختمان (ساختمان‌های متروکه)، وجود آشغال (فضاهای خالی و مخروبه) و... به مثابه چراغ سبزی برای مجرمین است (کلانتری، ۱۳۸۰).

نظریه فضای قابل دفاع: نیومن نظریه پیشگیری از جرم به وسیله طراحی محیطی بر مبنای تغییر در محیط فیزیکی را در

به طور کلی از تحلیل نظریات متعدد در رابطه با موضوع مورد بحث این نتیجه حاصل می‌گردد که مشخصه‌های کالبدی محیط نقش بسزایی در ارتقای احساس امنیت دارند. احساس امنیت خود تابعی از این شاخص است و دارای رابطه دیالکتیک با آن‌هاست. با توجه به آنچه در نظریه جیکوبز بیان شد، می‌توان این فرضیه را مطرح نمود که بین تنوع کاربری در فضای شهری و احساس امنیت شهروندان رابطه وجود دارد. همچنین فرضیه‌ای منتج از نظریه هیلر می‌توان تعریف کرد که بین میزان ترددها در فضاهای شهری و احساس امنیت شهروندان وجود دارد. در پژوهشی که توسط صالحی درباره اصول برنامه‌ریزی و طراحی محیطی ایجاد امنیت فضاهای شهری در ایران انجام شد، ۱۲ مؤلفه برای ایجاد امنیت در فضاهای شهری تبیین شده است که از این موارد می‌توان به مؤلفه مقیاس (فضای بیکران و خالی، اضطراب‌آور و مقیاس انسانی و راحت و آرامش‌بخش)، مؤلفه کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین، اشاره کرد (صالحی، ۱۳۹۰). بنابراین، یکی از مؤلفه‌های خیلی مهم در مورد دستیابی به امنیت در فضاهای شهری، توجه بیش از پیش به فعالیت و کاربری زمین می‌باشد.

تبیین شاخص‌های مؤثر در امنیت

عواملی که امنیت شهری را از بین می‌برند و موجب تهدید یا کاهش امنیت شهرهای بزرگ می‌شوند، بسیارند و برخی از فضاهای شهری یکی از عوامل اصلی تهدید کننده امنیت شهرها هستند، این فضاهای معمولاً از دید محفوظ هستند به همین خاطر فضاهای دنج و مطمئنی برای فعالیت‌های غیرمجاز و ناهنجار محسوب می‌شوند (اعتمادی فر، ۱۳۸۹).

در میان بارزترین ویژگی‌های تأثیرگذار محیط بر انسان نمادها، نشانه‌ها، تنشیات، صدا، نور و عملکرد می‌باشد که این‌ها مانند وجود مادی و ظاهری بوده و اثرات ناشی از آن‌ها را در مقولاتی چون هویت، تشخیص احساس تعلق به مکان، احساس امنیت، احساس حقارت و تذکر معانی معنوی و روحانی می‌توان مورد توجه و بررسی قرار داد (سلیمانی و همکاران، ۱۳۹۴). با توجه به موارد گفته شده و نتایج مبانی نظری الگوی تحقیق در جدول ۱ ارائه شده است.

هیلر بر افزایش امنیت از طریق افزایش حرک و جنبش در فضاهای شهری تأکید دارد. بنابراین مکان‌هایی که برای جنبش و حرکت، ظرفیت کمتری دارند، مستعد وقوع جرم هستند. همچنین با بزرگ‌تر شدن فضا، افزایش حضور مردم و ایجاد الگوهای حرکتی توسط فضاهای خصوصی شده با مردمی که در آن حضور دارند، امنیت استفاده‌کنندگان از فضا افزایش خواهد یافت (Brenda, 1997). هیلر از رویکرد دفاعی فوق انتقاد می‌کند، به دلیل این که مانع حرکت طبیعی مردم می‌شود و برای غریب‌های چه صلح‌آمیز و چه خصم آمیز، محدودیت دسترسی قائل می‌شود. هیلر معتقد است حضور مردم چه غریب‌های و چه آشنا احساس ایمنی را در فضای عمومی ارتقا داده و وسیله‌ای است که به کمک آن می‌توان فضا را به صورت طبیعی مورد نظارت قرار داد. لذا وی به دنبال خصوصیات شکلی فضا است که حضور مردم و به‌تبع آن احساس امنیت را افزایش می‌دهد (Hiller, 1996).

ساوت ورث: دسترسی، راحتی و آسایش، سرزندگی و حیات شهری، شادی و شعف، شکل، حفاظت از محیط، تنوع و تجانس، معنی، خوانایی ساخت، باز بودن فضاهای مرمت و نگهداری، سلامتی و ایمنی (بحرینی، طبیبیان، ۱۳۷۷).

ماسلو: تأمین کلیه نیازهای فیزیکی، ایمنی و امنیت، حفاظت، محیط اجتماعی هدایتگر، یک تصویر ذهنی و شهرت خوب، فرصت خلاق بودن، از نظر زیبایشناستی مطبوع (برندی فری، ۱۳۸۳).

دانیل کاپون و ماری روج: ارائه عوامل تنفس‌زا در زندگی شهری: آلودگی و از بین رفتن منابع، ترس، آلودگی، یکدستی بیش از حد جامعه، آب و هوای بد، زمان بیش از حد سفر، وضع نامناسب مسکن، خدمات غیرکارا، فقر و بیکاری، مقیاس غیرانسانی ساختمان‌ها، تفریح ناکافی، نرخ رشد خیلی زیاد، خطرات و بیماری‌ها، فقدان تماس با طبیعت، جدایی اجتماعی، تغذیه (لینچ، ۱۳۷۶).

هیلر براندفری: تأمین نیازهای ساکنین، ایمنی و امنیت و حفاظت، از نظر بصری سازمان یافته، محیط اجتماعی هدایت کننده و تقویت کننده حس مکان، تصویر ذهنی مناسب، شهرت و اعتبار خوب، افزایش حس اعتماد و منزلت، فرصت خلق بودن و شکل دادن به فضای شخصی، دارای جنبه زیبایشناسته و از نظر کالبدی قابل تصور (براندفری، ۱۳۸۳).

جدول ۱. مفاهیم کلیدی نظریه‌پردازان پیرامون امنیت محیطی

ردیف	نظریه‌پرداز	سال	نظریه	مفهوم کلیدی
۱	مکتب اکولوژی	۱۹۱۶	محیط مساعد	کنش و واکنش محیطی
۲	شاو و مک کی	۱۹۴۲	بی‌سازمان‌دهی اجتماعی	مشارکت مردمی، نظارت
۳	الیزابت وود	۱۹۶۱	خرده- محیط	نظارت، مشارکت مردمی، مراقبت
۴	جين جیکوبز	۱۹۶۱	چشمان مراقبت	نظارت، حضور پذیری، تعاملات اجتماعی
۵	موسسه پیشگیری از جرم (cpted)	۱۹۷۲	پیشگیری از جرم توسط طراحی محیط	تعاملات اجتماعی، ارتباطات میان ساکنان، نظارت، حس تعلق
۶	اسکار نیومن	۱۹۷۲	فضاهای بی‌دفاع	نظارت، حس تعلق
۷	ران کالارک	۱۹۷۶	مدیریت افراد و محیط	نظارت، تعمیر و نگهداری
۸	بیل هیلر	۱۹۸۰	تئوری ترکیب فضا	تعاملات اجتماعی، حضور پذیری، نظارت طبیعی
۹	جیمزولیسون و جرج کلینگ	۱۹۸۲	پنجره شکسته	نظارت، تعمیر و نگهداری
۱۰	آلیس کلمن	۱۹۸۵	معماری عامل تعیین‌کننده هر رفتار	نظارت، تعاملات اجتماعی
۱۱	وایت	۱۹۸۸	تعاملات اجتماعی	تعاملات اجتماعی
۱۲	محمد توسلی	۲۰۰۶	ارتفاع رفتارهای جمعی	تعاملات اجتماعی

مأخذ: عفراوی و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۱

فعالیت و کاربری زمین

هر فعالیتی که توسط انسان صورت می‌گیرد، اساساً متکی به زمین است. برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری به عنوان مجموعه‌ای از فعالیت‌های هدفمند تعریف شده است که محیط مصنوع را سامان می‌دهد و در حد مقدورات، خواسته‌ها و نیازمندی‌های جوامع شهری را در استفاده مناسب از اراضی پاسخگو می‌شود (پورمحمدی، ۱۳۹۴). شدت و تمرکز استفاده از زمین در شهرها در صورت فقدان قوانین کار به هرجومنج و ناسازگاری فعالیت‌ها می‌انجامد «منطقه‌بندی» یکی از قوانین کاربری زمین است که برای کنترل رشد و توسعه بهداشت، ایمنی و رفاه جامعه بکار می‌رود. برنامه‌ریزان و اصلاح‌گرهای اجتماعی اساساً از آن حمایت می‌کنند، زیرا کاربری زمین را محدود می‌کند و خطرات را کاهش می‌دهد.

امروزه یک بلوک شهری مطلوب، انسانی و زنده جایی است که ترکیبی از فعالیت‌های متنوع در کنار یکدیگر محیطی سالم و فعال و کامل برای فعالیت‌های انسانی فراهم آورند. وحشت برانگیزتر از منطقه‌بندی تک عملکردی، الگوهای تک عملکردی است که در هر جا بکار گرفته شده، امنیت شهر را به طور کلی ویران و غیرقابل زندگی نموده است (بحرینی، ۱۳۷۸).

در کل برای تعیین مناسب بودن یک کاربری در کنار کاربری‌های دیگر، شش شاخص و معیار شامل سازگاری، آسایش، کارایی، مطلوبیت، ایمنی، سلامتی وجود دارد (سعیدنیا، ۱۳۸۷).

خوانایی: نمادها و علائم و یا به عبارت دیگر نشانه‌ها از دید صاحب‌نظران سیمای شهر از عوامل مهم تشخیص قسمت‌های

مخالف شهر هستند و به این ترتیب افراد به خصوص افراد غریبه به محیط و تازه واردین از طریق برقراری ارتباط با آن‌ها احساس امنیت می‌کنند و مسیر خود را می‌بابند (لینچ، ۱۳۷۲). خوانایی یک شهر از طریق ابزار کالبدی آشکارتر می‌شود و به میزانی که یک کالبد بتواند با شهروندان خود از طریق ویژگی‌های کالبدی ارتباط نمایدین ایجاد کند، یک شهر خوانا و ناخوانا ارزیابی می‌شود (Adibi: 2012). عناصر فضایی شامل عناصر ثابت و متحرک از جمله کف، جداره، مبلمان و پوشش گیاهی هستند که نحوه چیدمان و شکل‌گیری آن‌ها در امنیت و جرم خیزی محیط تأثیر بسزایی دارد.

نور: یکی از مهم‌ترین عواملی که در افزایش حس امنیت مؤثر است، استفاده از نور و روشنایی می‌باشد. از عوامل وقوع ساده جنایت انجام آن در تاریکی و به دور از انتظار مردم است. شب و تاریکی موجب تسهیل در روند تکوین اعمال مجرمانه می‌شود، به طوری که بزهکاران عموماً اعمال مجرمانه را در شب و تاریکی انجام می‌دهند. بدین جهت است که امروزه برای پیشگیری از جرائم در شب، صاحب‌نظران جامعه‌شناسی و جرم‌شناسان پیشنهاد می‌نمایند که خیابان‌ها و کوچه‌های شهرها در هنگام شب با روشنایی‌های قوی و پرنور، روشن و قابل روئیت باشند (آقایی‌نیا، ۱۳۷۶).

فرم فضا: بدون شک مجرم نمی‌خواهد در حال ارتکاب جرم دیده شود و بدون تردید، عدم روئیت بصری ناشی از فرم فضا، شرایط بسیار مناسبی برای اهداف و رفتارهای بزهکاران و خلاف‌کاران فراهم می‌سازد. مراد از شکل، رنگ، نظم و سامانی است که با ایجاد تصویری روشن و مشخص روئیت محیط زندگی

می‌کنند (لینچ، ۱۳۷۲).

آدمی را آسان و میسر می‌دارد. جایی که نه تنها قابل روئیت است، بلکه بهشت و بهوضوح تمام خود را به تمام حواس آدمی عرض

جدول ۲. مؤلفه‌های مؤثر بر امنیت

مؤلفه‌های مؤثر در امنیت	محققان و رویکردهای مرتبط به امنیت
فعالیت و کاربری زمین	رویکرد cpted، صالحی، نظریه چیدمان فضایی، شهر گرایی نوین، نظریه پنجره‌های شکسته، فلور، آنجل
نظرارت اجتماعی	رویکرد cpted، صالحی (۱۳۹۰)، آنجل، جین جیکوبز (۱۹۶۱)، وود لینچ (۱۹۶۰)، توماس راس، مدنی پور
خوانایی	صالحی، فیشر و نسر
فرم فضایی (قابلیت نمایانی فضا)	صالحی (۱۳۹۰)، Cpted
نور	

بررسی نقش عوامل مختلف کالبدی و محیطی در محله‌های ۱۳ گانه منطقه ۸ تهران پرداخته‌اند. نتایج تحقیق گویای این است امنیت در آن دسته از فضاهای عمومی که از بدنه یا محدوده‌های پیرامونی با ویژگی کاربری‌های ترکیبی و متنوع اراضی شهری برخوردار بودند، در مقایسه با سایر فضاهای مشابه که فاقد ویژگی تنوع و ترکیب کاربری شهری بودند متفاوت بوده است.

سلیمانی و همکاران (۱۳۹۴)، در پژوهشی به ارائه مدلی تحلیلی برای سنجش امنیت شهری در خیابان امام خمینی ارومیه پرداخته است. نتایج پژوهش نشان داد که امنیت فقط از طریق طراحی استانداردهای کالبدی مناسب امکان پذیر نمی‌باشد. بدین منظور طراحی فضا در جهت افزایش دید و نظارت عمومی و افزایش روشنایی در خیابان‌ها، حضور مستمر و فعل نیروی انتظامی، سالم‌سازی محیط از طریق جمع‌آوری افراد ناسالم، کفسازی مطلوب و ... در قالب استراتژی تهاجمی پیشنهاد شده است.

جهت استخراج مؤلفه‌های مؤثر در امنیت معابر شهر همدان، از مطالعات ایزدی و حقی (۱۳۹۴) و مرصوصی و عظیمی (۱۳۹۶) که در بررسی کیفیت‌های بصری به مؤلفه نور و روشنایی، خوانایی، مؤلفه نظارت اجتماعی، سازگاری فعالیت‌ها، فرم فضا، کنج‌های مخفی از دید، اندازه فضا، فرم فضا، آلودگی نمادی و خوانایی، نور، دسترسی، کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین، پرداخته‌اند بهره گرفته شده است.

روش انجام پژوهش

نوع پژوهش کاربردی و روش حاکم بر فضای تحقیق توصیفی- تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری شامل مغازه‌داران و عابرین در محدوده بودند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر محاسبه گشت و افراد نمونه به صورت تصادفی به روش نمونه‌گیری خوش‌های از میان شهروندان در سطح شهر انتخاب شده‌اند.

پیشینه تحقیق

توجه به مقوله امنیت شهری و تضمین آسودگی و آرامش شهر و تمام شهروندان و روش‌های ارتقای آن، به عنوان یکی از اولویت‌های اساسی مدیران و برنامه‌ریزان شهری می‌باشد. در این رابطه کتب و مقالات بسیاری انجام شده است.

بیلر (۲۰۱۱)، در پژوهشی با عنوان «برنامه‌ریزی برای امنیت فضاهای عمومی» به ارزیابی و سنجش امنیت در فضاهای عمومی شهر برلین پرداخته است. از جمله شاخص‌های مورد بررسی در این پژوهش می‌توان به علائم، مالکیت، استراحتگاه، تنوع مکان‌های نشستن، روشنایی، اغذیه‌فروشی‌ها، تزیینات بصری و هنری، دسترسی، خرد اقلیم، ناحیه تجاری، دوربین‌های امنیتی و غیره اشاره کرد (Beeler, 2011). نیمزو چمیتز (۲۰۰۷)، در پژوهشی با عنوان «روشی برای سنجش امنیت فضاهای دسترسی عمومی» به ارائه معیارها و شاخص‌هایی برای سنجش امنیت فضاهای پرداخته است و این معیارها در قالب چهار دسته کلی قوانین، نظارت، طراحی محیطی و دسترسی تعریف شده‌اند (Nemeth, Schmidt: 2007).

ایزدی و حقی (۱۳۹۴)، در پژوهشی با عنوان «ارتقای احساس امنیت در فضاهای عمومی با بهره‌گیری از طراحی شهری» به بررسی امنیت میدان امام شهر همدان پرداخته‌اند. متغیرهای تحقیق در ۷ عامل احساس امنیت شامل پیاده مداری، زیبایی‌شناسی، اجتماع‌پذیری، امنیت شبانه، نظارت مستقیم، آسایش محیطی و ساختار محیط دسته‌بندی شدند. نتایج تحقیق نشان داد سه عامل پیاده‌مداری، زیبایی‌شناسی و امنیت شبانه به ترتیب بیشترین تأثیر را در میزان احساس امنیت در میدان امام داشته‌اند.

مرصوصی و عظیمی (۱۳۹۶)، در پژوهشی با عنوان «نقش عوامل محیطی و کالبدی در ارتقاء امنیت فضاهای شهری» به

محدوده مورد مطالعه

محدوده مرکز شهری همدان، شامل میدان مرکزی شهر و شش خیابان منشعب از آن توسط فردی آلمانی به نام کارل فریش طراحی و از نیمه دوم سال ۱۳۱۰ تا ۱۳۳۰ و احداث میدان مرکزی و شش خیابان به طول انجمادی (ایزدی و شریفی، ۱۳۹۴) خیابان بوعلی، اکباتان، شریعتی، تختی، باباطاهر، شهدا شش خیابان مورد مطالعه می‌باشد، به دلیل موقعیت قرارگیری در بافت شهر همدان و ابعاد تاریخی و فرهنگی آن‌ها با آنکه در یک دوره زمانی خاص ساخته شده‌اند، ولی دارای ویژگی‌های خاص خود می‌باشند. در ادامه معرفی محدوده مورد مطالعه، ابتدا به بررسی کاربری زمین در اولین پلاک خیابان پرداخته و میزان سازگاری و ناسازگاری کاربری‌ها با خیابان پرداخته می‌شود.

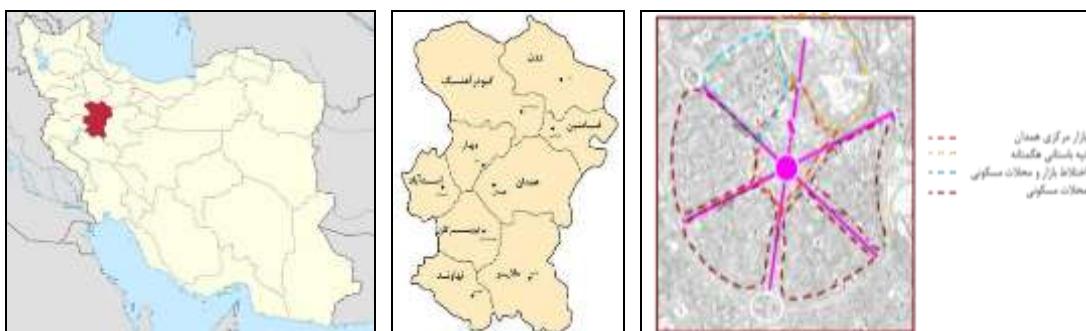
تعداد پرسشنامه توزیع شده، به طور کل ۳۹۰ نفر تعیین گردید که این تعداد ۷۳ نفر خیابان بوعلی، ۶۴ نفر خیابان شریعتی و خیابان‌های تختی، باباطاهر، اکباتان و شهدا به ترتیب ۶۳ و ۶۵ و ۵۸ نفر بوده است. روابی صوری پرسشنامه توسط پانل متخصصان مورد تأیید قرار گرفت. آلفای کرونباخ در پژوهش مورد نظر ۰/۷۴ می‌باشد که نشان می‌دهد روابی و پایابی پرسشنامه در وضعیت مناسب قرار دارد.

در نهایت با جمع‌آوری اطلاعات و وارد نمودن آن‌ها به نرمافزار spss در ابتدا با استفاده از آزمون آنوا یا F به مقایسه میانگین امنیت شش خیابان از دیدگاه شهروندان پرداخته شد و سپس با استفاده از آزمون رگرسیون خطی، میزان تأثیر هر یک از شاخص‌ها بر امنیت خیابان‌ها مورد بررسی قرار گرفت.

جدول ۳. درصد کاربری‌های مطلوب و سازگار در شش خیابان اصلی شهر همدان

نام خیابان	تعداد فعالیت‌های درصد فعالیت‌های سازگار مطلوب	درصد فعالیت‌های درصد فعالیت‌های ناسازگار و مطلوب	کاربری‌های مطلوب و ناسازگار
بوعلی	۳۰۷	۹۲/۱۹	۷/۸۱
شریعتی	۲۴۵	۸۴/۴۹	۱۵/۵۱
تختی	۳۰۹	۶۵/۳۸	۳۴/۶۲
باباطاهر	۳۲۳	۶۳/۸۱	۳۶/۱۹
اکباتان	۳۲۶	۵۱/۲۳	۴۸/۷۷ ساختمنی، فاقد کاربری و ....
شهدا	۳۱۵	۴۶/۱۴	۵۳/۸۶

مأخذ: شهرداری همدان، ۱۳۹۰

شکل ۱. موقعیت رینگ مرکزی شهر همدان و شش خیابان اصلی

دارای تفاوت معنی‌دار می‌باشند. بنابراین با یکدیگر اختلاف دارند که این آزمون را می‌توان در نمودار میانگین زیر خلاصه نماییم.

$$\left\{ \begin{array}{l} \mu^1 = \mu^2 = \mu^3 \\ H^1: \mu^1 \neq \mu^2 \text{ or } \mu^1 \neq \mu^3 \text{ or } \mu^2 \neq \mu^3 \end{array} \right.$$

یافته‌ها

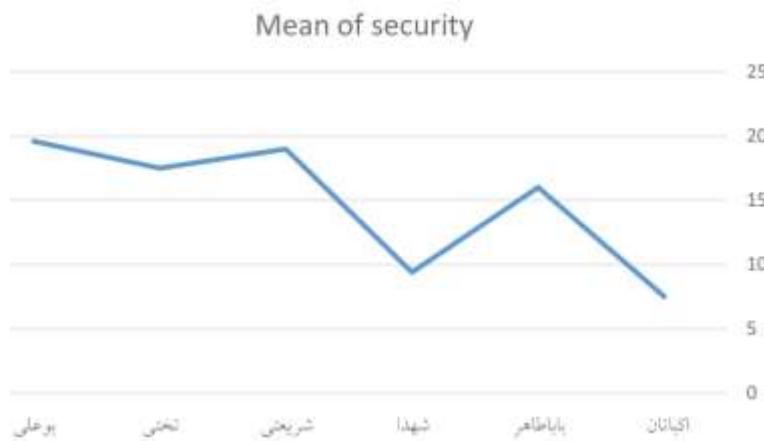
جهت سنجش تفاوت معنادار شش گروه مورد ارزیابی از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه است. این آزمون دو شرط کلی دارد، یکی اینکه F بالاتر از ۴ و سطح معناداری کمتر و مساوی ۰/۰۵ شد. طبق اطلاعات جدول ۴، شش گروه در سه آزمون مختلف

جدول ۴. بررسی گروه‌ها در آزمون واریانس پکترفه

سطح معناداری	F	
۰/۰۰۰	۲۵۲/۱۸۶	بین گروه‌ها (زمینه شخصی)
۰/۰۰۰	۹۸/۷۰۶	بین گروه‌ها (زمینه جامعه)
۰/۰۰۰	۲۱۵/۰۰۵۳	بین گروه‌ها (زمینه محیطی)

که انتظار می‌رفت این خیابان کمترین امنیت را داشته باشد. بنابراین لازم است به بررسی میزان تأثیر شاخص‌های موثر در ایجاد امنیت پرداخته و میزان تأثیرگذاری آن‌ها را مورد بررسی قرار دهیم.

نمودار ۱، گویای این است که به اعتقاد پاسخ‌گویان، خیابان بوعلی دارای بیشترین امنیت و خیابان اکباتان کمترین امنیت را دارا می‌باشد در حالی که با توجه به جدول ۲، می‌توان مشاهده کرد خیابان شهدا بیشترین درصد کاربری‌های ناسازگار را دارا می‌باشد.

نمودار ۱. میانگین شش خیابان اصلی شهر همدان

شریعتی، شهدا، باباطاهر، اکباتان ۰/۷۶، ۰/۵۵، ۰/۷۰، ۰/۴۲، ۰/۵۶، ۰/۳۰ می‌باشد.

با توجه به موارد گفته شده در خیابان بوعلی، فعالیت و کاربری با ۰/۸۷ بیشترین تأثیر و فرم فضایی با ۰/۷۶ کمترین تأثیر را دارا می‌باشد. در خیابان تختی فعالیت و کاربری با ۰/۶۶ بیشترین تأثیر و خوانایی با ۰/۵۲ کمترین تأثیر را دارا می‌باشد. در خیابان شریعتی خوانایی و کاربری با ۰/۷۲ بیشترین تأثیر و خوانایی با ۰/۵۴ کمترین تأثیر را دارا می‌باشد. در خیابان شهدا فعالیت و کاربری زمین و فرم فضایی با ۰/۴۲ بیشترین تأثیر و خوانایی با ۰/۳۳ کمترین تأثیر را دارا می‌باشد. در خیابان باباطاهر فعالیت و کاربری زمین با ۰/۶۳ بیشترین تأثیر و خوانایی با ۰/۴۸ کمترین تأثیر را دارا می‌باشد. در خیابان اکباتان خوانایی با ۰/۴۲ بیشترین تأثیر و فرم فضایی با ۰/۳۰ کمترین تأثیر را دارا می‌باشد.

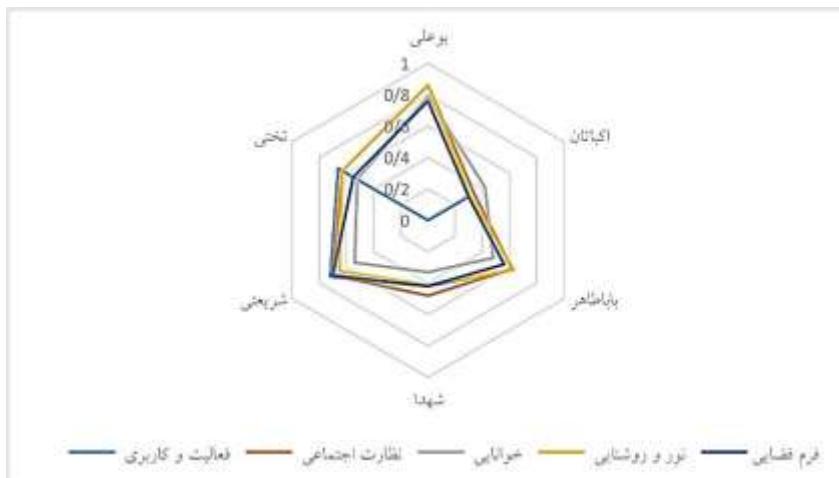
در این پژوهش به صورت جداگانه میزان تأثیر شاخص مؤثر در امنیت در هر خیابان مورد آزمون قرار گرفت، در آزمون رگرسیون برای بررسی میزان تأثیر هریک شاخص‌های مستقل بر متغیر وابسته می‌بایست از جدول همبستگی استفاده نماییم، مطابق جدول ۴ عامل فعالیت و کاربری زمین در خیابان‌های بوعلی، تختی، شریعتی، شهدا، باباطاهر، اکباتان، ۰/۸۷، ۰/۶۶، ۰/۴۲، ۰/۶۳، ۰/۳۱ عامل نظارت اجتماعی در خیابان‌های بوعلی، تختی، شریعتی، شهدا، باباطاهر، اکباتان، ۰/۸۶، ۰/۷۰، ۰/۶۳، ۰/۴۸، ۰/۶۲، ۰/۳۴ عامل خوانایی در خیابان‌های بوعلی، تختی، شریعتی، شهدا، باباطاهر، اکباتان، ۰/۷۹، ۰/۵۲، ۰/۴۸، ۰/۴۲ عامل نور و روشنایی در خیابان‌های بوعلی، تختی، شریعتی، شهدا، باباطاهر، اکباتان، ۰/۸۶، ۰/۶۵، ۰/۴۱، ۰/۶۳، ۰/۳۱ عامل فرم فضایی در خیابان‌های بوعلی، تختی،

جدول ۵. نتایج تحلیل ضریب همبستگی در خیابان‌های شریعتی، تختی و بوعلی

Model	ضریب همبستگی خیابان بوعلی	سطح معناداری	ضریب همبستگی خیابان تختی	سطح معناداری	ضریب همبستگی خیابان شریعتی	سطح معناداری
فعالیت و کاربری	۰/۸۷	۰/۰۰	۰/۶۶	۰/۰۰	۰/۷۲	۰/۰۰
نظرارت اجتماعی	۰/۸۶	۰/۰۰	۰/۶۳	۰/۰۰	۰/۷۰	۰/۰۰
خوانایی	۰/۷۹	۰/۰۰	۰/۵۲	۰/۰۰۴	۰/۵۴	۰/۰۰
نوروروشنایی	۰/۸۶	۰/۰۰	۰/۶۳	۰/۰۰۱	۰/۶۵	۰/۰۰
فرم فضایی	۰/۷۶	۰/۰۰۱	۰/۵۵	۰/۰۰	۰/۷۰	۰/۰۰

جدول ۶. نتایج تحلیل Coefficients در خیابان‌های اکباتان، باباطاهر، شهدا

Model	ضریب همبستگی خیابان شهدا	سطح معناداری	ضریب همبستگی خیابان باباطاهر	سطح معناداری	Coefficients خیابان اکباتان	سطح معناداری
فعالیت و کاربری	۰/۴۲	۰/۰۴	۰/۶۳	۰/۰۰	۰/۳۱	۰/۰۳۴
نظرارت اجتماعی	۰/۴۸	۰/۰۰۱	۰/۶۲	۰/۰۰	۰/۳۴	۰/۰۳۵
خوانایی	۰/۳۳	۰/۰۴۲	۰/۴۸	۰/۰۰۱	۰/۴۲	۰/۰۱
نوروروشنایی	۰/۴۱	۰/۰۴	۰/۶۳	۰/۰۰۳	۰/۳۱	۰/۰۳۸
فرم فضایی	۰/۴۲	۰/۰۴۳	۰/۵۶	۰/۰۰۲	۰/۳۰	۰/۰۳۱

نمودار ۲. عنکبوتی مؤلفه‌های امنیت در شش خیابان شهر همدان

خیابان ایجاد نموده است و نقش آیتم‌های دیگر محیطی از جمله نظرارت اجتماعی، خوانایی، روشنایی و فرم فضایی می‌باشد. در بررسی سطح امنیت دیگر معابر، از نظر پاسخ‌گویان خیابان شریعتی دومین خیابان با امنیت بالا می‌باشد که فعالیت و کاربری زمین با دارا بودن ۷۲٪ بیشترین تأثیر را بر امنیت این خیابان داشته است. نقش دیگر مؤلفه‌های محیطی از جمله نظرارت اجتماعی، خوانایی، نور و فرم فضا، می‌باشد. از دیدگاه پاسخ‌گویان سومین خیابان از نظر امنیت خیابان تختی می‌باشد فعالیت و

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش میزان نقش هر یک از عوامل محیطی ازجمله، فعالیت و کاربری زمین، نظرارت اجتماعی، خوانایی، نور و روشنایی و فرم فضایی در معابر شهر همدان مورد بررسی قرار گرفت. نتایج تحقیق گویای این است خیابان بوعلی بیشترین امنیت را از پنج معابر دیگر دارا می‌باشد. از نظر ۳۹۰ نفر از پاسخ‌گویان، فعالیت و کاربری زمین با داشتن ۸۷٪ بیشترین تأثیر را بر امنیت این

نظارت اجتماعی (که به معنای وجود تراکم جمعیت مناسب در این خیابان است) و نور روشنایی تاثیرگذار بوده و توانسته است با ایجاد مجموعه‌های از کاربری‌های سازگار این دو عامل را نیز ارتقا دهد. از طرفی با توجه به جدول ۲، میزان کاربری‌های ناسازگار و نامطلوب خیابان شهدا بیشتر از خیابان اکباتان می‌باشد که انتظار می‌رفت این خیابان امنیت کمتری از خیابان اکباتان داشته باشد. در حالی که از نظر پاسخ‌گویان امنیت خیابان شهدا بیشتر از اکباتان است که به نظر می‌رسد، اولاً به دلیل کاربری‌هایی است که در پلاک‌های مجاور کاربری‌های خیابان قرار گرفته است. به‌گونه‌ای که یک قسمت خیابان اکباتان مربوط به بازار آهنگران و قسمت بعدی مربوط به بازار کلی فروش‌ها می‌باشد که کیفیت پایین معابر مانع از جذب جمعیت و عبور و مرور افراد بخصوص زنان شده است. دوماً وجود تپه باستانی در انتهای خیابان اکباتان که هیچ‌گونه کاربری در آن موجود نیست در حالی که محلات مسکونی در دوسوی خیابان شهدا قرار گرفته‌اند.

راهکارها

با توجه به نتایج مطالعات پژوهش راهکارهای زیر توصیه می‌گردد:

- ✓ افزایش فرم فضایی در معابر خیابان‌های بوعلی و اکباتان؛
- ✓ افزایش خوانایی در معابر خیابان‌های شریعتی، باباطاهر، تختی، شهر؛
- ✓ افزایش نور روشنایی در خیابان اکباتان.

سپاسگزاری

از ارائه نظرات ارزشمند آقای عادل شریفی در نگارش ساختاری و محتوایی مقاله سپاسگزارم.

References

- Adibi Saadi Nejad, F., Azimi, A. (2012). Security Explaining in the urban environment based on physical parameters and Design (Case study of Babolsar city), *Amayesh Journal*, 15, 81-106.
- Aghaei-Nia, H. (2016). Reflection on the causes of crime, *Ministry of Interior Security Journal*, 2:22-24. (In Persian)
- Azimi Hashemi, M. (2004). Comparative analysis of the sense of social and economic security of the people of Mashhad and the country, *Farhang Khorasan Journal*, 5(12), 25-31. (In Persian)
- Beeler, James N. (2011). Security Planning for Public Spaces: testing a proposed CPTED rating instrument in Berlin, Germany, A thesis presented to the graduate school of the university of Florida in partial fulfillment of the requirements for the degree of master of arts in urban and regional planning.
- Bahreini, H. (1999). *Modernity, Metamodernity and after that in urban planning*, Tehran: Tehran University Press. (In Persian)
- Bemanian, MR., Mahmoodi nejad, H. (2008). A study in evaluation of factors influencing urban security sense case study: Kermans citizens, *Modiriyat shahri*, 19, 59-71. (In Persian)
- Bozan, B. (1999). *People, Governments, Fear, and Translator*: Research Institute of Strategic Studies, Tehran: Research Institute of Strategic Studies. (In Persian)

کاربری زمین با داشتن ۶۴٪ بیشترین تأثیر را بر امنیت این خیابان ایجاد نموده است و نقش دیگر عوامل ازجمله نظارت اجتماعی، خوانایی، نور روشنایی و فرم فضایی می‌باشد.

از نظر پاسخ‌گویان چهارمین خیابان ازنظر سطح امنیت خیابان باباطاهر می‌باشد که فعالیت و کاربری زمین با دارا بودن ۶۳٪ بیشترین تأثیر را بر امنیت این خیابان داشته است و آیتم‌های دیگر از جمله نظارت اجتماعی، خوانایی، نور و روشنایی و فرم فضایی می‌باشد که در این خیابان نقش فعالیت و کاربری زمین و نور و روشنایی به یک میزان می‌باشد. پنجمین خیابان از نظر پاسخ‌گویان خیابان شهدا می‌باشد که نقش نظارت اجتماعی، با دارا بودن ۴۸٪ بیشترین تأثیر را بر امنیت این خیابان داشته است. نقش دیگر آیتم‌های محیطی از جمله فعالیت و کاربری زمین، خوانایی، نور و روشنایی و فرم فضایی می‌باشد. ششمین و آخرین خیابان ازنظر امنیت خیابان اکباتان می‌باشد که نقش خوانایی با دارا بودن ۴۲٪ بیشترین تأثیر را بر امنیت این خیابان داشته است.

نقش دیگر آیتم‌های محیطی از جمله فعالیت و کاربری زمین، نظارت اجتماعی، نور و روشنایی و فرم فضایی می‌باشد. همان‌طور که از جداول بالا استنباط می‌شود عامل فعالیت و کاربری زمین در خیابان‌های شریعتی و تختی و باباطاهر نیز همانند خیابان بوعلی بیشترین تأثیرگذاری را نسبت به خیابان‌های دیگر دارا می‌باشد. در خیابان اکباتان و شهدا به ترتیب عامل خوانایی و نظارت اجتماعی میزان نقش آن‌ها به نسبت کم می‌باشد ولی بیشترین تأثیرگذاری را در برقراری امنیت در این دو خیابان ایجاد نموده‌اند و فعالیت و کاربری زمین کمترین تأثیرگذاری را در برقراری امنیت در این دو خیابان داشته است.

نکته حائز اهمیت در این جدول‌ها مربوط به خیابان بوعلی می‌باشد که عامل کاربری و فعالیت بر روی دو عامل دیگر یعنی

- Brenda, S.A. Y., Pei Lin. Y. (1997). Where Women Fear to Tread: Images of Danger and the Effects of Fear of Crime in Singapore", *GeoJournal*, 43(3): 273-286.
- Brownlow, A. (2004). *A geography of mens fear*, Department of Geography and Urban Studies, Temple University, Philadelphia, PA 19122, Geoforum 36, www.elsevier.com/locate/geoforum.
- Bemanian, M. (2009). *Security and Urban Design*, first edition, Tahan Publications. (In Persian)
- Carmona, C., Heath, T., Taner, C., Ttiesdell, S. (2003). *Public Places, UrbanSpaces*, Architectural Press, New York, Paris.
- Crowe, T., Fennelly, L. (2000). *Crime Prevention through Environmental Design*. Stoneham, MA: Butterworth-Heinemann.
- Etemadifar, E. (2009). The role of urban lighting and lighting Design in the security of Tehran city with an emphasis on the correct principles of lighting in urban areas, articles of the second conference of the safe community of Tehran, *Tehran Municipality*, 285-306. (In Persian)
- Fromm, E. (1981). *Healthy society*, translator: Akbar Tabrizi, Tehran: Behjat Publications. (In Persian)
- Hataminejad, H., Mansouri, B., Affili, M. (2013). Explaining the role of urban spaces in preventing crime and creating security, *Journal of Geographical Information (Sephehr)*, 22(87), 68-76. (In Persian)
- Hillier, B. (1996). *Space is the Machine*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Izadi, MS., Haghi, M R. (2015). Improvement of Sense of Security in Public Spaces through Urban Design, Case Study: Imam Square in Hamadan, *HONAR-HA-YE-ZIBA MEMARI-VA-SHAHRSAZI*, 20(2), 5-12. (In Persian)
- Izadi, MS., Sharifi, A. (2015). Evaluating Carl frish's Design on Spatial Structure Configuration Concerning Old Contexture in Hamadan (Using Space Syntax Technique), *BAGH-E NAZAR*, 12(35), 15-26. (In Persian)
- Jacobs, J. (1961). *The Death and life of Great American Cities*. New York: Vintage Books.
- Jason, S., & Wilson, P. (2017). *Anti-Crime Environmental Design, Crime Prevention through Environmental Design Methods*, Translator: Kalantari, M., Salami Pirami, A., First Edition, Naja Prevention Police Applied Research Office. (In Persian)
- Jafar Karimi, A., Ali Akbari, I., Talshi, M. (1400). Physical-spatial factors role in the urban space security (Case study: Regions 6, 10 and 12 of Tehran), *Haft Hesar journal of Environmental Studies*, 37(10). (In Persian)
- Khaziri afravi , N., Mazhari, M E., Makiniri, S. (2015). Formulating the sidewalk Design principles with emphasis on increased Urban Security (Case Study: Golestan Boulevard in Ahwaz), *MOTALEATE SHAHRI*, 15, 69-82. (In Persian)
- Kalantari, M. (2001). Researching the geography of crime and crime in the areas of Tehran, PHD thesis, supervisor Dr. Mohammad Taghi Rahnamaei, University of Tehran, *Geography and Urban Planning*. (In Persian)
- Kalantari, M., Heidariyan, M., Mahmoodi, A. (2010). Securing the physical space of cities against crime using crime prevention strategies or environmental Design, *journal of research police science*, 12(3), 51-74. (In Persian)
- Kolahchian, M. (2012). *Tudeh-var opposition, an analysis of Khordad crisis 2008*, Tehran, Pezohshekde of strategic studies. (In Persian)
- Lynch, K. (1993). *The Image of the City*, translated by Manouchehr Mazini, *Tehran University*. (In Persian)
- Lang, Jon. (2007). *Creating Architectural Theory*. Translate by Eynifar, A. Tehran University press.
- Nemeth, J; Schmidt, S. (2007). Toward a Methodology for Measuring the Security of Publicly Accessible Spaces, *Journal of the American Planning Association*, 73(3), 283-297.
- Sumpf, J., Hugues, M. (1973). *Dictionary de sociologies*, Larousse; Pari.
- Mandel, R. (2000). *The changing face of national security*, translator: Institute of Strategic Studies, Tehran: Institute of Strategic Studies. (In Persian)
- Maroussi, N, Azimi, S. (2016). The role of environmental and physical factors in improving the security of urban spaces, case study: District 8 of Tehran Municipality, *Geography and regional planning*, New Period, 15(52), 137-154. (In Persian)
- Miri Ashtiani, E. (2004). *Social security crisis in Iran*, first edition monthly, third period, 22, 16-29. (In Persian)
- Mousavi, M., Veisian, M., Mohammadi Hamidi, S., & Asghari, M. (2015). Feeling of security in urban spaces Case: Sarkhs city, *journal of Geography*, 13(45), 185-202. (In Persian)
- Mozenjami, M. (1999). A look at national security damage, *Quarterly Scholar Science Journal of Strategic Defense Studies*, 1(1), 74-90. In Persian)
- Moaeydi, M., Ali Nejad., M., & Navaei, H. (2013). Reviewing the Role of Appearance of Urban

- Places in Promoting Security Feeling in Public Places (Case Study: Evin Neighborhood in Tehran), *Societal Security Studies*, 4(35), 159-191. (In Persian)
- Mumford, L. (2004). *The Culture of Cities*, translated by Aref Oveni Moghadam, Tehran, Publications of the Urban Planning and Architecture Study and Research Center.
- Modiri, A. (2016). Crime and violence and sense of security in public spaces of the city, *Scientific Quarterly of Social Welfare*, 6(22), 11-28. (In Persian)
- Naghdi, A., Sadeghi, R. (2006). Informal Settlement an Obstacle against Urban Sustainable Development (Case Study of Hamedan Informal Settlements), *Social Welfare Quarterly*, 5(20), 231-234. (In Persian)
- Newman, A. (2009). *Creation of defensible spaces*, translator: Rouqi, F., Saber, K., first edition, Tahan Publishing House. (In Persian).
- Pakzad, J. (2007). *A guide to Designing urban spaces*, Shahidi Publications. (In Persian)
- Pourmohammadi, MR. (2014). *Urban land use planning*, organization for the study and editing of university humanities books (Samt). (In Persian).
- Pakzad, J. (2009). Sirandishes in Shahrzazi 3, Tehran: Shahidi Publications. (In Persian)
- Qaraei, F. (2013). Identifying factors of environmental quality based on physical and aesthetic characteristics and its effect on the presence of women in public spaces of the city, the first conference of women and city life, *Women's Empowerment Headquarters of Tehran Municipality*. (In Persian)
- Qaraei, F., Radjahanbani, N., Rashidpour, N. (2010). Study of Sense of Safety in Different Urban Areas, Case study: a comparison of regions 2 and 11 of Tehran municipality, *armanshahr architecture & urban development*, 3(4), 17-32. (In Persian)
- ایزدی، محمد سعید و شریفی، عادل (۱۳۹۴). ارزیابی طرح کارل فریش بر پیکربندی ساختار فضایی بافت قدیمی شهر همدان (با استفاده از تکنیک چیدمان فضا)، *باغ نظر*, ۱۲(۳۵)، ۱۵-۲۶.
- بحرینی، حسین (۱۳۷۸). *تجدد، فرا تجدد و پس از آن در شهرسازی*، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- بمانیان، محمدرضا و محمودی نژاد، هادی (۱۳۸۷). تحقیقی در سنجش عوامل تأثیرگذار بر احساس امنیت شهری نمونه موردی: شهر کرمان، مدیریت شهری، ۱۹، ۵۹-۷۱.
- بمانیان، محمدرضا (۱۳۸۸). *امنیت و طراحی شهری*، چاپ اول، انتشارات طحان.
- بوزان، باری (۱۳۷۸). مردم، دولت‌ها، ترس، مترجم: پژوهشکده مطالعات راهبردی. راهبردی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- Rajabipour, M. (2012). An introduction to the sense of security in an objective context, *Journal of Research police science*, 5(18), 8-29. (In Persian)
- Rahimi, Gh. (2009). World Health Organization (WHO) report, *Journal of Paramedical Faculty of the Islamic Republic Army*, 5th year, 1(8), 53-56. (In Persian).
- Saeed Nia, A. (1999). *Green Book (Urban Land Use)*, Organization of Municipalities of the country. (In Persian)
- Soleimani, A., Aftab, A., Pakravan, A. (2015). Evaluate the impact of Design quality in urban space security (Case Study: Imam Khomeini St. Urmia), *Geographical journal of Territory*, 12(47), 33-47. (In Persian)
- Shawai, F. (2004). *Urbanization of Imaginations and Realities*, translator: Seyed Mohsen Habibi, Tehran: University of Tehran. (In Persian)
- Shiea, I. (2007). *Preparing the city for children*, Tehran: Shahr Publishing. (In Persian)
- Salehi, I. (2011). Planning and Design of security environment in the urban green environment, culture and art research institute, academic jihad and Kerman municipality and the organization of municipalities and villages of the country. (In Persian)
- Sherman, B. (1988). *Cities Fit to Live in (Themes of Variation)*. London: Derek Jones.
- Soltani, L., Beikmohammadi, H., Heydari, S. (2015). Spatial analysis of the sense of security in different Quarters of the city of Qods (case study: Quds city), *Strategic researches on social problems in Iran*, 14(3), 104-87.
- Yoosefi, N. (2014). Security assessment in urban areas, a case study: Mardavij and Moftabad neighborhoods in Isfahan, *journal of Geography and Environmental studies*, 3(11), 113-126. (In Persian)

منابع

- اعنمادی‌فر، احسان (۱۳۸۹). نقش روشنایی شهری و طراحی نورپردازی در امنیت شهر تهران با تأکید بر اصول صحیح نورپردازی در مناطق شهری، برگزیده مجموعه مقالات دومین همایش جامعه ایمن شهر تهران، شهرداری تهران، ۲۸۵-۳۰۶.
- آقایی‌نیا، حسین (۱۳۷۶). *تأملی بر عوامل وقوع جنایت*, مجله امنیت وزارت کشور، ۲، ۲۲-۲۴.
- ایزدی، محمد سعید و حقی، محمدرضا (۱۳۹۴). ارتقای احساس امنیت در فضاهای عمومی با بهره‌گیری از طراحی شهری نمونه مطالعه: میدان امام شهر همدان، *معماری و شهرسازی هنرهای زیبا*, ۲۰(۲)، ۵-۱۲.

کلانتری، محسن (۱۳۸۰). بررسی جغرافیا جرم و جنایت در مناطق شهر تهران، پایان نامه دکتری، استاد راهنمای دکتر محمد تقی رهنمایی، دانشگاه تهران، جغرافیا و برنامه ریزی شهری.

کلانتری، محسن؛ حیدریان، مسعود و محمودی، عاطفه (۱۳۸۹). این سازی فضای کالبدی شهرها در برابر بزرگاری با استفاده از راهبردهای پیشگیری جرم یا طراحی محیطی، فصلنامه دانش انتظامی، ۳، ۵۱-۷۴.

کلانتری، محسن؛ حیدریان، مسعود و محمودی، عاطفه (۱۳۸۲). آبوزیسون توده وار، تحلیلی بر بحران خرداد تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.

رحیمی، غلامرضا (۱۳۸۹). گزارش سازمان بهداشت جهانی (WHO)، مجله دانشکده پیرایزشکی ارشد جمهوری اسلامی، سال پنجم، ۸(۱)، ۵۳-۵۶.

لینچ، کوین (۱۳۷۷). سیمای شهر، ترجمه منوچهر مزینی، محل نشر، دانشگاه تهران.

ماندل، رابرت (۱۳۷۹). چهره متغیر امنیت ملی، مترجم: پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

مرصوصی، نفیسه و عظیمی، سارینا (۱۳۹۶). نقش عوامل محیطی و کالبدی در ارتقاء امنیت فضاهای شهری مورد مطالعه: منطقه ۸ شهرداری تهران، فصلنامه جغرافیا، دوره جدید، ۱۵(۵۲)، ۱۳۷-۱۵۴.

میری آشتیانی، الهام (۱۳۸۳). بحران امنیت اجتماعی در ایران، ماهنامه برداشت اول، ۲۲(۳)، ۱۶-۲۹.

موسوی، میرنجد؛ ویسیان، محمد؛ محمدی حمیدی، سمیه و اصغری، مریم (۱۳۹۴). احساس امنیت در فضاهای شهری مورد: شهر سرخس، جغرافیا، ۱۳(۲۲)، ۱۸۵-۲۰۲.

مدیری، آتوسا (۱۳۸۵). جرم و خشونت و احساس امنیت در فضاهای عمومی شهر، رفاه اجتماعی، ۶(۲۲)، ۱۱-۲۸.

مامفورد، لوئیس (۱۳۸۳). فرهنگ شهرها، ترجمه عارف اقوامی مقدم، تهران: انتشارات مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.

موذن‌جامی، محمد‌هادی (۱۳۷۸). نگاهی به آسیب‌های امنیت ملی، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، ۱(۱)، ۷۴-۹۰.

مؤیدی، محمد؛ علی‌نژاد، منوچهر؛ نوابی، حسین (۱۳۹۲). بررسی نقش مؤلفه‌های منظر شهری در ارتقای سطح احساس امنیت در فضاهای عمومی شهری (نمونه مورد مطالعه، محله اوین تهران)، مطالعات امنیت اجتماعی، ۳۵، ۱۹۱-۱۵۹.

نقدي، اسدالله (۱۳۸۵). حاشیه‌نشینی چالشی فراروی توسعه پایدار شهری (با تأکید بر شهر همدان)، رفاه اجتماعی، ۲۰(۵)، ۲۳۱-۲۳۴.

نیومن، اسکار (۱۳۸۸). خلق فضاهای قابل دفاع، مترجم: رواقی، فائزه، صابر، کاوه، چاپ اول، انتشارات طحان.

یوسفی، نیلوفر (۱۳۹۳). سنجش امنیت در محلات شهری مطالعه موردی: محلات مردابیج و مفت آباد شهر اصفهان، فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، ۱۱(۱)، ۱۱۳-۱۲۶.

پاکزاد، جهانشاه (۱۳۸۶). راهنمای طراحی فضاهای شهری، انتشارات شهری.

پاکزاد، جهانشاه (۱۳۸۷). سیراندیشه‌ها در شهرسازی ۳، تهران: انتشارات شهری.

پورمحمدی، محمدرضا (۱۳۹۴). برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).

جيون، سوزان و ويلسون، پل آر (۱۳۸۷). طراحی محیط جرم ستیز، پیشگیری جرم از طریق طراحی محیطی، مترجم: کلانتری، محسن، سلامی پیرامی، ابوذر، چاپ اول، دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا.

جغرکریمی، اشکان؛ علی‌اکبری، اسماعیل و طالشی، مصطفی (۱۴۰۰). نقش عوامل کالبدی-فضایی در امنیت فضای شهری (مطالعه موردی: مناطق ۶ و ۱۰ و ۱۲ کلان شهر تهران)، مطالعات محیطی هفت حصار، ۱۰(۷)، ۵-۷۹.

حاتمی نژاد، حسین؛ منصوری، بابک؛ فعلی، محمد (۱۳۹۲). تبیین نقش فضاهای شهری در پیشگیری از وقوع جرم و ایجاد امنیت، اطلاعات جغرافیایی (سپهر)، ۲۲(۸۷)، ۶۸-۷۶.

حضری عفراوی، نداء؛ مظہری، محمد ابراهیم و مکینیری، ثریا (۱۳۹۴). تدوین احکام طراحی فضای پیاده‌رو با تأکید بر افزایش امنیت شهری مطالعه موردی: بلوار گلستان شهر اهواز، مطالعات شهری، ۱۵، ۶۹-۸۰.

رجیبی پور، محمود (۱۳۸۲). درآمدی بر احساس امنیت در بستر عینی، دانش انتظامی، ۱۸(۵)، ۸-۲۹.

سعیدنیا، احمد (۱۳۷۸). کتاب سبز (کاربری زمین شهری)، سازمان شهرداری‌های کشور.

سلیمانی، علیرضا؛ آفتاب، احمد و پاکروان، افسانه (۱۳۹۴). سنجش تأثیر کیفیت طراحی در امنیت فضای شهری (نمونه موردی: خیابان امام خمینی ارومیه)، فصلنامه جغرافیایی سرزمین، ۱۲(۴۷)، ۳۳-۴۷.

سلطانی، لیلا؛ بیک محمدی، حسن و حیدری، سمیه (۱۳۹۵). تحلیل فضایی احساس امنیت در محلات مختلف شهری (مورد مطالعه: شهر قدس)، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظام اجتماعی، ۵(۳)، ۸۷-۱۰۴.

شوای، فرانسوا (۱۳۸۴). شهرسازی تخیلات و واقعیات، مترجم: سید محسن حبیبی، تهران: دانشگاه تهران.

شیعه، اسماعیل (۱۳۸۶). آماده‌سازی شهر برای کودکان، تهران: نشر شهر.

صالحی، اسماعیل (۱۳۹۰). برنامه‌ریزی و طراحی محیطی امنیت در محیط سبز شهری، پژوهشکده فرهنگ و هنر، جهاد دانشگاهی و شهرداری کرمان و سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.

عظیمی هاشمی، مژگان (۱۳۸۴). تحلیل مقایسه‌ای احساس امنیت اجتماعی اقتصادی مردم مشهد و کشور، مجله فرهنگ خراسان، ۱۲(۵)، ۲۵-۳۱.

فروم، اریک (۱۳۶۰). جامعه سالم، مترجم: اکبر تبریزی، تهران: انتشارات بهجهت.

قرائی، فربیا (۱۳۹۱). شناسایی عوامل کیفیت محیط با تکیه‌بر ویژگی‌های کالبدی و زیباشناختی و تأثیر آن بر حضور زنان در فضاهای عمومی شهر، اولین همایش زنان وزندگی شهر، ستاد توانمندسازی زنان شهرداری تهران.

قرایی، فربیا؛ رادجهانیانی، نفیسه و روشنید پور، نازیلا (۱۳۸۹). بررسی و حس امنیت در مناطق مختلف شهری نمونه موردی مناطق ۲ و ۱۱ تهران، آرمان شهر، بهار و تابستان، ۴، ۳۲-۱۷.